

Шанр Ханиямана Өлкөбajын ушагларын гарышчыма ше'р озумынмын чок керушум, һәр дөфе де балача озуларым тәрәфидән бөжүк марәг өз сөвниклә гарышландыгымны шайдаң олмушам. О, адәтән ше'рларини ушагларә мәхсүс сәдәлликә, һәрәратлә, һәҗәвенлә, дәмәк олар ким, јумор гарышым кичә бир мәнәһәтлә озуур. Бә'зиләринә әлә кәлпир ким, Ханиямана Өлкөбajын антырисалғ әдәбәт. Билә дүшүмәк сәһәдр. Шаһрин ше'р озумында сәммияјәт күчүлдүр. Ханиямана Өлкөбajын бүтүн көрүшләрә әјнч јүксәк сәммияјәдә чышып әдәр өзүнүн ушаг сәммияјәтти илә долу тәбиәтинә һәмшисә сәдиг гәлпәр.

Х. Өлкөбajын ше'рлә јәшәјүр, ше'рә сәдәгәтлә јәнәшпәр. Онуң бу сәдәгәттиңдә әһмәлли ушагын инәдкарлымы, әскәр интәзамы, дүзүм, аналарә мәхсүс тәмкин, гүрүр кылзәниб.

Итгәсисә үзрә ишләмак, сәдәвчә һәкким олмағ һәр һансы мә'тәбәр вәзифә стодундә ома јуз сәт гижәтлән јөрүндүјү үчүн бу јола һеч замән кәјәнт әтмәјиб. Бүтүн поэзиясын озујун, кәздән кәчирин, ондә дүјмәг олар ким, Ханиямана Өлкөбajын ушагларә мәнәһәбәтнә һә гәдәр бөјүкдүр! Ушаглар — илһамдыр, һәјәт идеалдыр, буна көрә де һәјәт вәрсә, онларә вәрмәк, сәвник өз фәрәһ бәш әтмәјә бүтүн әмүр болу һәзир болу. 30 илә јазын бир мүдәдәт — сә һәјәт мәтәрәкәт вәрән һәккимликә јәнәшәм, әјнч замәндә бир ше'р кимни ушагларә бөјүк мәнәһәбәт өз әһтираслә кидмәт әтмәк фәдәкарлыгдыр!

Ханиямана Өлкөбajын јәрәдичылыгы Азәрбајҗан ушаг әдәбиятыннын эн јәшм әһәваләри илә, М. Ө. Сәбирин, А. Сәһһәтин, А. Шагини, М. Сәјидзәдәнин, М. Рәзгулузәдәнин, М. Дилбәзкиннн поэзиясы илә сымз бәғлидир, һәр дөфе онун һәггидә дүшүнмәдә Ханиямана Өлкөбajын бу ундулмәз өз көрәкәли сәһәткарларын чәрәсиндә көрүрәм, һәм де ону ушагларә бәғләнә, онларә сәвни бир мүәллим кимнә көрүрәм. Аһмә бу шаһр-мүәллимни аудиториясы 20—30 һәфәр дәјилдәр, чоқдур, сәрһәдләри көңидир, кичкә бир синиф отагына сығышкыр. Бу аудиториядә доғмә диярарымзын шәһәрләри, рәјоһлә, кәндләри, гәсәбәләри јәрләшәр өз һәр јәрдә Ханияманын балача охутусу јәшәјүр.

Шаһрин чоқдак, ләп чоқдән чәлдән чымыш «Балача һәкким» әдлү илә кәтә өз тәрәвәтгилдәр. Х. Өлкөбajын озуңчалары вәрәфинчә јығыб әјнәјән, әјнчү һәккимә ошшадн ушаглардан бирини әскәрини һәрһәмәни сәвнәр һәғгәтән, һәр әздә, һәр әһләдә бәлә балача һәккимләр чоқдур. Адә һәјәт һәғгәткимни, балача һәкким поэзия дилч илә чәлдәндирәмәк, ушагларә мәхсүс чәһәтләри, хүсусијәтләри онларн өзләри үчүн вәрмәк иләчә чәтин олдуғуну иләш әтмәјә әһтисә јоқдур. Фәғәт, Ханиямана Өлкөбajын: билүрәни әһдәсиндән усталығлә кәлпәр:

Һәккимдәр, һәр күн кәдир
Хәстәвәјә әккә.
Дивәкни үстүдәдир
Мәһкә дә тәстәһәм.
Сәг голуна бағладим
Тәз әлпәрә кишәм.
Јәшәчә гүмәгладим
Ајм, Филх, довшәм.

Бу сәммик, кәзәл мисрәләр әдирә гәдәр әјнч әһәккә дәмәк әдәр өз бүтүн бу тәсвирләрдән хәстәләр гүлгүл кәстәрән, онларә һәр чүр гәјмә бәсләјән балача бир һәккимни сүрәти чәлдәнпәр, биндәр, инәндирәмчидәр, ушагларә мәхсүс чәһәтләри иләчәлән кәстәрәмәгә гәбилдир. Бу илә китәб дигәтлә дәрһал чәлб әдләр, ушаглар әсәрн мәнәһәбәтлә гарышладиләр. Бу илә мүәвфәғәтјәт Х. Өлкөбajын руһландырык өз үрәкдән сәвдиг сәһәт һәмшисәрдәк бәғләдә. Инди онларә ше'р китәбчинин мүәллимдәр, һәккимләр, поэмаләр јәзсәб, бир һәчә пәсн тәмәшәјә гәјүлүб.

Х. Өлкөбajын јәрәдичылыгынн мүсәбәт чәһәтләри чоқдур өз буһларә сәмәрәли әтәршисиләри, ишәшәдәләр, әрҗин зәһмәт, һәссәс, илһам сәһәсидә кимн олмушдур. Онуң јәрәдичылыгында һәм

сәдәсә, Филһәрсәз ше'р тәһмә чәттиңдир. Шаһр әсәрләри илә тәкчә зәғәр зәғәр, тәсвир әтмәк, кистәрәмә дәјил, тәрбиә әтмәк мәғсәдин дәһә чәк куаур. Кәһ тәһминчә бир тәрбијәни, кәһ мүдирн бәһәтлә, кәһ сәдәвчә, мәрһибә һәмә кимн чыгыш әдән ше'р, бүтүн вәрлыгын илә балача озуларынн индәдән һәјәтә һәзирләмәг, онларын тәсәвүрләрини, кәҗәлләрини, тәзәјүләрини көңиләндирмәк, кәлчәкәни мәтн, гәртәмәз, вә-тәһпәрәвәр, һәмчә, кәмил, јүксәк инсанлар кимн тәрбијәләндирмәк истәјүр. Онуң поэзиясынн әһәмәјјәти, фәдәсис күчү өз мәһәсисә мәлт буғаддыр.

Балачаларын руһуну, дәмәринн тутмәгдә, психологическн билмәдә, онларын тәләбләринә, зәғәрләринә чәвәб вәрмәдә мәрәбәт кәстәрә билән ше'р, һәјәт һәғгидә, тәһбәт өз дүңдә һәғгидә сәһәбәтләр чықур. Ону фәсилләр дә, һәҗәвләр дә, чәлдәр, дәнниләр дә мәрәғләндирмәр, үзг әлкәләрдән ушагларын дә һәјәткә бикәнә гәлмәк, һәр шәјдән јазмәк истәјүр, улдуздән дә, күншәдән дә, әдә мәрәвәләрдән дә, дәрәдән, төвүз гүшүндән дә, дәғәрләдән, мөшәвәрдән дә, бир тәрәфдән мәрәли тәсәво өз тәрәвинүм әдәр, о бирн тәрәфдән бу-лудлары, шәһәләри, әғәчләри... «Гәрә тутт» ше'риндәкә бу мисрәләрин сәммиклиги, ушаг руһунә јазын олмасы һә гәдәр кәзәлдир:

УШАГ САФ- ЛЫҒЫ ЯЛЭ...

Гәрә тут дөнә-дөнә
Алғәдән бәлмәр мәшә.

«Довшынн әд күнү» поэмасы Ханиямана Өлкөбajынн јәрәдичылыгында өз јәшм күмүрләрдән биридир, һәм мәрағлә һадисә, һәм мәнәкә сүкәт, һәм әһәмәтлән, рәвәлиғ, һәм хош әһвәл-руһијә, һәм сәдәлик, көңирәтлик, ифәдәлик бу поэманын әсәсини тәшкил әдир. Довшынн әд күнүр, тоғлышан һәҗәвлярынн өзләринә мәхсүс чәһәтләрини вәрмәдәк, онларнн бу мәһәсисини көчә шәһ, көчә кәзәл кәчәдирини — кәстәрмәкдә Х. Өлкөбajынн сәһәткарлымы, хүсуси нәзәрә чәрпир. Поэманын бәлә мүәвфәғәтјәткә чымышы, јәгин ким, чоқ сонрәләр ону әјнәдәли һәғгәл-пәс јәз-мәғ Филһинә кәтәриб чықарды. Көчә Тәмәшәшчиләр тәрәфинн сәһәсиднә тәмәшәјә гәјүлән «Довшынн әд күнү» һәғгәл-пәс Х. Өлкөбajынн јәни јәрәдичылык гәләбәс иди.

«Мәшә һәккимн, әйшәмәјән дилшә-мәз» китәбляри онун дәһә кәниш кимкәвә малик олдуғуну, хәстәршәр нәтиҗәсиндә јәни мүсәбт кәҗәјләр гәзәндигини кәстәрди. Охучуларынн нәзәрдигәттин чәлб әдән бу китәбләр һәғгидә јазычылардан Мәһдн Сәјидзәдә, Өли Керим, Өлрн Гәсәммә, тәңгәҗәли-лим Јәшәр Гәрәзә сәммик гәдәләр илә мәрбуәтмәкдә чымыш әдләр. Шаһр тәсвир әтдијн прәдмәтн, әшјәни илә тәһин тәрәдә чәлдәндирмәк ким, онун һәғгидә тәп тәсәвүр јәрәдир. Мәсәлән, «Пәрәвәз» ше'риндә оу, јоллардә јә-шәјәр» мисрәси јәринә дүшүб өз һәм тәп үнүндур. Шаһр бүгүрүлә кифәјәтлән-мәр, әм әрәдә дятәлләрә кәстәрмәдә, бир һәч әһәлликдирмәдә, дәһә әдмн, дәһә чәли тәсәвүр јәрәтмәгә чымышы. Сонрәкн мисрәләрә дигәт әдир:

Бәғәр: пүф-пүф, пүф-пүф.
Нә јәшәк мисрәдәр, үф...

Мә гәдәр доғур, дүзүм, дәғгәт өз әјдн тәсвир! Кичкә бир кәдр кимн. Бу чәһәт Ханиямана Өлкөбajынн о бирн ше'рләриндә дә чоқ күчүлдүр. Бә'зән кичкә бир пәрчәд чәли, бир пәшә, мәнәдрә, портрет көрүнүр. Бөјүк тәңгәҗәләрдән бирн гәјд әдирдн ким, чәлышым, ушаглар өз бәшә дүшүнләр, әнчәк хош һисс әткисиләр. Бу мәнәдә Х. Өлкөбajынн јәрәдичылыгында бизим ушагларын һисс әтмәсн, дүймәсн үчүн јәшм ше'р пәрчәләри чоқдур.

Нә кәзәдир мәнәсә,
Анбалы әғәчмиз.
Вәзәјүр һәр дәнәсн
Кәзәләрәчә бәчмиз.

Шаһрә әзүндән удурмәғи сәвнәр, ушагларын һәғгидә, мәктәбдә, әвдә, күчәдә өзләринн һәчә әһәмләрини, гәрһәбә хәсјәјләрини өз хәрәкәтләринн өзләринә мәхсүс тәһин чәһәтләринн тәһмәгә чыгышпәр, буна мүәвфәғәт дә олур. Мәктәб һәјәтлә илә бағлы ше'рләриндә шаһр ушаглары оғулмә, фәһләрә һәвәс өз мәнәһәбәтлә јәзләнмәгә, дәстә, јәндәшә ләғәдә олмәмәгә, пис әмәлләрдән, кырҗин ишләрдән узағлышмәгә чәғырпир. Х. Өлкөбajынн ушаглардәк мәнәри, һәғгәл-пәс чәһәтләри кәһ чидәјләр, кәһ јәрәзәрәфәтлә, кәһ дә инчә јуморлә гол-ләмә алыр. Шаһр мөшүрә «Голә» ше'рини охутаркән, зәлиң бәшдән-бәшә кү-лүш сәсләри илә долдуғуну дифәлорли көрүшүмәк. Күлүш, јуморлә јәнәшм, чидәд тәһгидә дә өзүнү кәстәрпир. һәмчә јәтүрәдә әдир, гәјм, дәстларынн әлә сәләм, тәкчә өзүнү дүшүнән, тәҗрибә сә-вән ушаглар Х. Өлкөбajынн тәңгид һә-ғгидә чәғирдир.

«Довшынн әд күнү» поэмасында һадисә, әһвәләт, буһларә бағлы шән әһ-вәл-руһијә» үстүмүк тәһкил әдирсә, «Ләпәләрин нәғлиги» поэмасында лирик тәсвир, бу тәсвирини шаһрәһәҗәтнә өз кәзәлликн әсәдир. Ән јазын әсәрләрдән бирн олән бу поэмәдәкн әсәрләр тәбиәтн өзү кимн чәлдиләр. Гәҗәйләрнн ләпәләрә чәрһилмәсә һәғгидә ола чырин јазылып ик, һәғгәтән нәғли кимн охутур. Гәҗәйләрнн ләпәләрә чәрһилмәсннн поттиклиги һәсә өз јығчәм бәҗә-ләрлә вәрһил. Поэмәдәкн бүтүн бәдин тәсвирләр ушаглардә кәзәл һиссләр ојада билпәр.

«Ағ чәмәнә» поэмасында образлы-лығ, ше'рјәт дәрһал балача охучуну гәрһибн әләшпир. Ағ чәмән оләрми, ағ күлләр нәғмә охутарм! Поэманы мү-таллә әдәдә һәр шә јәшәј-јәшә әј-дипләшпир. Шаһр гәзләри, тоғулғарә өз күлләрә ошаддыр, бу күлләр о гәдәр чоқдур ким, ағ чәмән јәрәдир. Поэмәдә дә бу ағ чәмән кәниш тәсвир олуру Х. Өлкөбajынн «Билли», «Ишләмәјән дилшәмәз өз бәшә поэмәләринн дә мүсәбт мәнәјләрини чоқдур. Бир чәһәт нәс дәһә гәбәрмәдир өз онун бүтүн по-эмәләринә хәдәдир. Шаһр әди, рәвәл һә-јәтн һәдәсәләрдән өз әһвәләтләрдән јәзәдә онларн нәғли кимн вәрмәгә чә-лчәшпәр, һәғгиләрә мәхсүс хүсусијәтләрдән бәғәрәдә истрәдә әдир. Буна кө-рә дә Х. Өлкөбajынн сәм заманлар јәз-дығи нәғлиғ — поэмаләр охучудә мәр-ғәт доғур.

Ханиямана Өлкөбajын ше'рләринн әзәр-дән дигәтлә өз һәссәсјәлгә ишләјәр, тәләсир, мәрәғли мөвәзулар ахтарыб тәлпир, һәр сөзү, мисрәни әлчүб-кичир, бу зәһмәтләдә зәрәр дәғлиғли, сәбрн, сәлғәсә өзүнү бұрүзә әврир. Тәсәвүр әдир, онун јәрәдичылыгында гәрһисәз бир мисрә тәһмәт гәһ-һәмүмкүндур. Шаһрн «Күнәш оләрми, «Әкс-сәдәд» кимн ше'рләринә ушагларн дилнндә әзбәр олән мәнәһиләр, бәстәләнб.

Онуң бир сәпрә ше'рләрини охутудә ондулмәз Аббәс Сәһһәти хәтәрләјәрәм. Аббәс Сәһһәтин ушаг ше'рләри ола сәммияјәтлә јәзилб ик, бу күн дә тәрә-вә кәзәлликни итирмәдир. Х. Өлкөбajынн ше'рләриндә дә Аббәс Сәһһәти-дә олән дәрһн бир сәммияјәт вәр. Шаһр һәғгидә дүшүнүлдән һәмшисә кәзүмүн әһүнә ушаглардә долу сәнит бир сәлән кәлпәр өз мән Ханияманын ше'ринн, мәнәһәтлән, кәзәл сәсини әшдирәм:

Күнәрә дәдн Нәдр:
— Удлулар мисрәләрдир,
Кәдәр гүш кимн сүзүб
Гәлгәрә улдузлар
Онларн сәлә дүзүб
Пәјләјәрәм гүзләрә!

Әлбәтте, бу, Ханиямана Өлкөбajынн өз әрәсудур. Шаһр бүтүн ушагларә бә-лә поэзия мисрәләринн бәхш әтмәк әшгә илә јәшәјүр. Бу, һәмчә өз јүксәк сәғләдн, кәнишлә күнә илә јәшәјән мүд-рир бир һисс һәм зәһмәт гәләбәз, сүд-дә дүшүмә, үрәјиндә јәзмәг, јәрәтмәг һәссәс әдәр сәммәк.